
Conan Turlough Doyle: Vždy jsem miloval literaturu

Conan Turlough Doyle se specializuje na staroanglický jazyk a literaturu se zaměřením na raně středověké latinské a lékařské texty. Naši studenti ho mohou znát z kurzů jako Early English Language and Literature a Songs of Love and Chivalry: Arthurian romances of the Middle Ages, kde je zapojuje do čtení klasických děl včetně těch, které ovlivnily Shakespeara. V našem nedávném rozhovoru doktor Doyle představil svou novou knihu, mluvil i o své neutuchající vášni pro středověkou literaturu a o nadcházejících výzkumných aktivitách.

Zajímají vás oblasti vaší akademické činnosti už od dětství, je za tím nějaký příběh? Inspirovala vás historická skutečnost, osoba, období nebo kniha?

Dostal jsem se k tomu během magisterského studia. Vždycky jsem se zajímal o starou literaturu, proto jsem studoval starou a střední angličtinu. V té době mě fascinovala hlavně historie čarodějnictví. Jednou jsem si našel knihu o lékařských textech, kde lidová tradice mluvila o prolínání dějin lékařství a čarodějnictví. Čím víc jsem se toho dozvídal, tím víc jsem si uvědomoval, že to tak úplně není – souvisejí spolu, ale je to mnohem složitější. Když jsem však začal číst staroanglické lékařské texty, uvědomil jsem si, že nejsou lidové. Byly velmi propracované, vycházely z řecké lékařské teorie a teorií Hippokrata, Galéna z Pergamonu a podobně. A přesto všechno, co se o těchto staroanglických lékařských textech psalo, je do značné míry nereflektovalo, ale snažilo se je vykreslit jako primitivní formu praxe. To zformovalo můj badatelský zájem – co lidé považovali za docela primitivní, bylo ve skutečnosti sofistikované a mezinárodní. Nebyl to izolovaný fenomén nějakého domácího folklóru. Byla to stejná věda, jaká se v prvním tisíciletí studovala v Paříži, Bologni i Anglii.

Čarodějnictví už není předmětem vašeho zájmu?

Nijak zvlášť. Myslím, že moji kolegové o něm v tuto chvíli vědí mnohem víc než já, protože čarodějnictví je fenomén až raného novověku. Pokud jste někoho obvinili z čarodějnictví ve středověku, byli jste soudem potrestáni za falešné obvinění. Po reformaci začali lidé brát čarodějnictví mnohem vážněji, stejně tak obvinění. To samozřejmě mělo pro obviněné chudáky hrozné následky.

Zmínil jste, že se váš zájem zrodil během magisterského studia. Takže předtím jste jen miloval literaturu?

Ne tak docela. Když jsem byl teenager, myslel jsem si, že chci studovat přírodní vědy. Ale v posledním ročníku střední školy jsem se připravoval na závěrečnou zkoušku a nemohl jsem se nabažit Shakespeara. A tak jsem se na poslední chvíli rozhodl změnit přihlášku z přírodních věd na literaturu a angličtinu.

Nikdy jste toho nelitoval?

Ne, protože co dělám a studuji, mě opravdu baví. Myslím si však, že jistota zaměstnání je v jiných oborech větší než ve středověké literatuře.

Které téma je z výzkumného i osobního hlediska vaše oblíbené?

Existuje řada témat, která mě opravdu baví. Teď, když jsem dokončil knihu, která vyjde poměrně brzy, jsem začal pracovat na novém nápadu. Tím je vysledovat, jak se stejné texty, jaké se používaly v Anglii v 10. století, vyskytují i v českých rukopisech 14. a 15. století, což je překvapivě pozdě. Zjištění této kontinuity vlastně odporuje mnohému z toho, co mě učili o dějinách medicíny. Existuje představa, že poté, co byly arabské texty přeloženy do latiny, se starší latinské texty staly zastaralými. Ale tak to zřejmě není, protože lidé je stále studovali, opisovali, překládali do češtiny a němčiny až do 14. a 15. století.

Pokud se tyto knihy stále prakticky využívaly jako lékařské receptáře – co pokrok a nové knihy?

Ve stejné době se určitě psaly nové knihy. Samozřejmě se objevovaly nové myšlenky a v 15. století se také začaly překládat nové texty přímo z řečtiny. Ale zajímavé je, že staré knihy se nadále používají ke svému původnímu účelu.

Je nějaké literární dílo, které obdivujete nebo které vás inspiruje nejvíce?

To je docela obtížné. Čtu hodně věcí a učím hodně literatury, momentálně třeba Sira Gawaina a Zeleného rytíře. Lidé si často myslí, že středověká literatura je velmi suchá a nudná, ale podle mě může být velmi dramatická a akční. Děje se v ní toho spousta. Může také obsahovat mnoho sexuálních narážek a názna, což může být překvapivé, když se s tím setkáte poprvé. Snažím se přijít na způsob, jak to vysvětlit studujícím, pokud možno tak, abych je nepohoršil. Snažil jsem se je na to připravit puštěním scény z filmu Monty Python a Svatý grál.

To je perfektní!

Monty Python a Svatý grál je pravděpodobně mnohem realističtějším zobrazením středověké literatury než jakýkoli jiný film, který se snaží brát sám sebe vážně. Středověká literatura si často dělá legraci sama ze sebe a vlastních tropů. Je mnohem sebevědomější, než by se mohlo zdát.

Zmínil jste, že vám brzy vyjde nová kniha. O čem bude?

Zabývá se recepcí latinských lékařských textů v raně středověké Anglii do roku 1100. Překvapilo mě, že skutečně používali pravého Galéna z Pergamonu. V té době nebylo k dispozici mnoho jeho textů v latině, ale pracovali s tím, co měli. Můžeme vysledovat, že řecký originál se dostal do latinského překladu z 5. století, do anglického překladu z 10. století, který se stále používá a opakuje. Že jsem mohl vystopovat celou cestu až k řeckému originálu, pro mě bylo vzrušující a ze začátku nečekané.

Kdy kniha vyjde?

V červnu nebo červenci, takže na začátku příštího semestru by měly být její kopie k dispozici na fakultě.

Jak vůbec může vědec zkoumat takové jevy?

Hodně jsem pracoval s rukopisy, což bylo možné jen proto, že jsou k dispozici jako digitální faksimilie. Bez nich by celý můj projekt nebyl realizovatelný. Také ho zkomplikoval hackerský útok na webové stránky Britské knihovny v roce 2023, celý jejich archiv digitalizovaných rukopisů byl vyřazen z provozu. Podařilo se jim obnovit jen asi deset procent, ale naštěstí jsem měl přepisy nejdůležitějších textů hotové. Existuje také webová stránka všech švýcarských digitalizovaných rukopisů, E-codices, což je fenomenální zdroj informací. Zejména knihovna v St. Gallen obsahuje úžasnou sbírku, ať už se zajímáte o cokoli. Například obsahuje některé texty ve staré irštině a také lékařské a vědecké texty z devátého století.

Vaše práce je velmi interdisciplinární, nespolupracujete jen s dalšími lingvisty, literárními vědci a historiky, ale také s archeology, fyziky a mediky, že?

Ano, spolupracuji například s Tomášem Alušíkem z 1. lékařské fakulty UK, který mi pomohl získat přístup do některých archivů, takže jsme se spolu těsně před začátkem semestru vydali do Vodňan. Pořídili jsme tam několik snímků rukopisu, který není příliš známý. Je to dodatečné svědectví něčeho, co se jmenuje *Physica Plinii*, a také dodatečné svědectví některých textů o léčivých vlastnostech zeleniny a ovoce od člověka jménem Quintus Gargilius Martialis, římského státníka ze třetího století. Takže v této nádherné malé knížce ve Vodňanech jsou opravdu, opravdu staré texty. Chceme analyzovat skvrny a pozůstatky tohoto rukopisu společně s Lukášem Kučerou, analytickým chemikem z Olomouce. Myslím, že ČT24 o tom v den naší návštěvy Olomouce odvysílala reportáž ve zprávách.

Co může vědce z různých oborů spojovat? Společný zájem, ochota spolupracovat?

Ochota spolupracovat je velmi důležitá, a ta byla v případě docenta Alušíka jednoduchá. Zúčastnili jsme se společně několika konferencí, editoval jsem některé jeho práce v angličtině, protože potřeboval rodilého mluvčího, a pak jsme si začali uvědomovat, že nás zajímají stejné věci. Vzniklo to organicky.

Je těžké najít společnou řeč s odborníky z různých oborů?

V praktické rovině je někdy těžké, když se vážený kolega nemusí cítit sebejistě, když mluví anglicky, a já s ním nemohu mluvit česky. Někdy si třeba trochu popovídáme německy. Bohužel angličtina je skutečně mezinárodním jazykem vědy, takže pokud chce někdo mluvit s vědcem z Francie, Německa, Irska nebo odkudkoli odjinud, musí přejít na angličtinu. V tomto smyslu mám výhodu, protože můj rodný jazyk je mezinárodní standard.

Jaké pro vás je, když slyšíte všechny možné způsoby, jakými se mluví vaším jazykem?

Jako lingvistu mě to zajímá, protože něco velmi podobného se dělo s latinou mezi 2. a 5. stoletím. Pomalu ji přejímalo mnoho lidí, kteří jí mluvili po svém, takže se z ní nakonec stala španělština, portugálština, francouzština nebo italština. Je fascinující sledovat, jak se to děje v reálném čase s angličtinou. V celé Indii žijí rodilí mluvčí angličtiny, ale mluví mnoha různými angličtinami. Je jejich rodným jazykem, ale zní úplně jinak než moje angličtina. A samozřejmě je tu středoevropská angličtina, a tu je také zajímavé slyšet. Možná se začíná vtírat i do mé mluvy.

V tomto semestru vyučujete o středoanglických artušovských románech. Jaké přesahy může mít středověká literatura do dneška?

Propojení s moderní společností je velmi zajímavé téma. Jednou z věcí, která se neustále objevuje, je vytváření genderových rolí. Mužství může být v těchto textech konstruováno extrémně toxickým způsobem, ale i kritizujícím. Také genderově podmíněné násilí lze kritizovat způsobem, jakým je popisováno, jak jsou postavy, které se genderově podmíněného násilí dopouštějí, potrestány nebo ne. Reflexe těchto témat ve středověké literatuře nám může pomoci reflektovat stejná témata v moderní společnosti. V textech je samozřejmě zastoupena i mnohost sexualit. Ve středoanglickém prostředí je to méně nápadné, ale ve francouzské verzi Sira Landevalea (Sira Launfala) od Marie de France podle mě královna Guinevera výslovně obviňuje Landevalea, že je gay, což ohrožuje jeho mužnost. Způsobí, že přijde o vše, co získal od své milenkyně tím, že se jí chlubil, což slíbil, že neudělá.

Snažíte se naučit své studenty a studentky interdisciplinárnímu přístupu nebo i dovednosti nacházet souvislosti?

Snažím se je učit taky, aby dokázali sami nacházet souvislosti a propojovat je, což je v podstatě kritické myšlení důležité pro každý univerzitní předmět. Například spojení mezi archeologií a historií vystupuje do popředí mnohem více, když učím dějiny medicíny, než když učím středověké romány. Slyšel jsem jeden velmi zajímavý příspěvek postdoka Liama Waterse, který mluvil o materiální kultuře v ságách, takže je možné propojit materiální kulturu a literaturu, antropologii a literaturu a tak dále.

Jednou jste přečetl část Shakespearova monologu a překvapilo vás, že vám třída tleskala. Je to známka vašeho skrytého divadelního talentu, nebo důsledek práce s literaturou a osvojení nejvhodnějšímu způsobu čtení konkrétních textů?

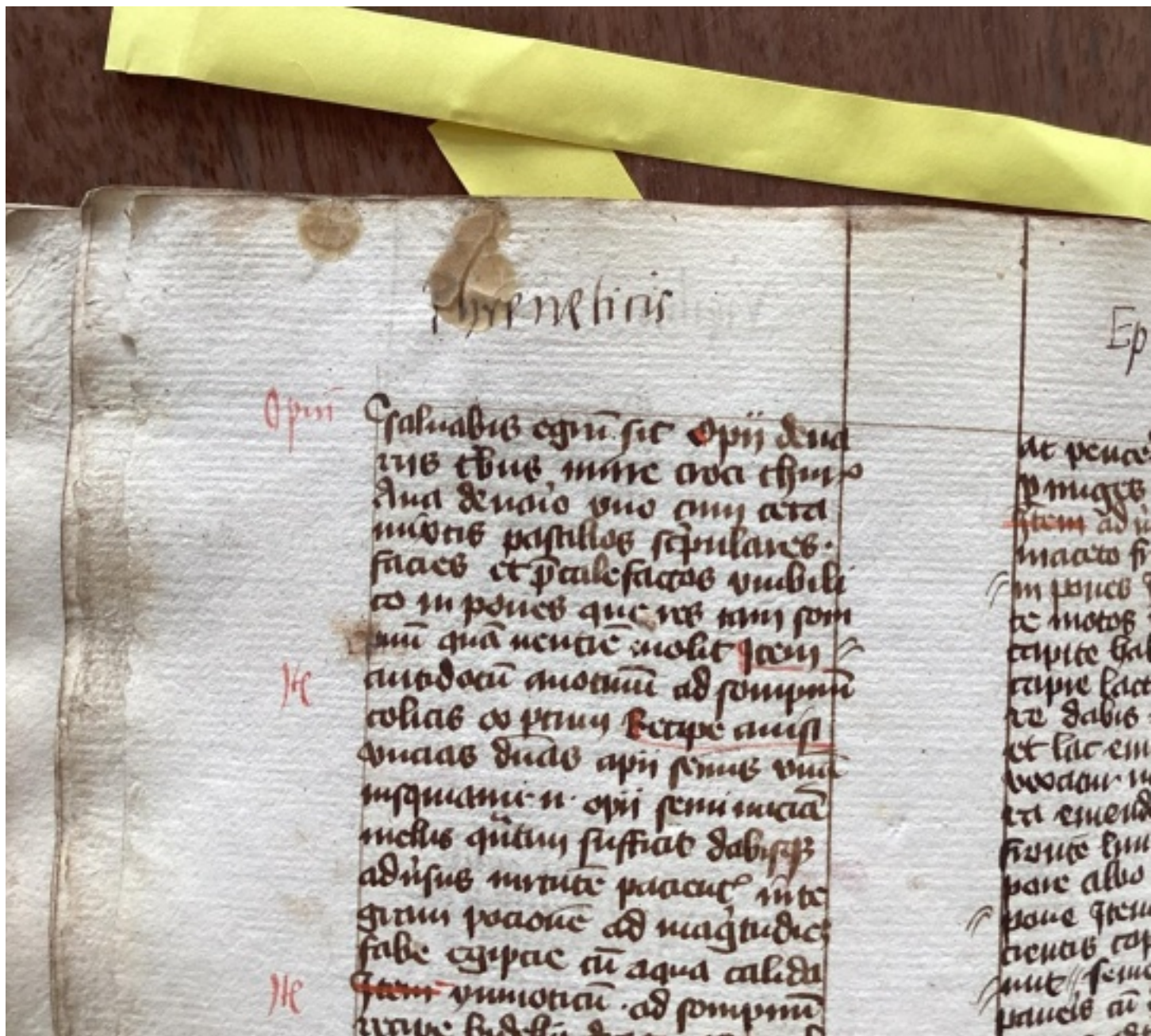
Rozhodně jsem byl frustrovaným dramatickým dítětem. Nikdy jsem neměl příležitost hrát ve školních představeních, protože na mých školách se vždycky hrály muzikály, nechtějte mě slyšet zpívat. Myslím, že jsem vždycky chtěl hrát, ale nikdy jsem k tomu nedostal příležitost.

Chtěl byste číst častěji během výuky?

Myslím, že to trochu vnáším do všech svých hodin, do některých více než do jiných. Když učím literaturu, samozřejmě věnuji čas tomu, abych studujícím ukázal zvuk a rytmus textu. Když učím akademické psaní, je to trochu sušší.

Letos žádáte o grant UK, je to tak? Jaké je téma?

Hlásíme se s výzkumem, na němž spolupracuji se zmíněným docentem Alušíkem, jde o velmi staré texty v českých pozdně středověkých rukopisech. Už jen příprava návrhu zabírá hodně práce. Netuším, zda budeme úspěšní, ale i kdyby ne, chceme udělat alespoň malou část toho, co jsme plánovali, abychom měli větší šanci získat grant příště. Nebudeme dělat jen historickou analýzu. Například jsme našli jeden rukopis a zdá se, že na jeho stránkách bylo něco rozlito. Chceme vědět co to bylo, takže jsme navrhli provést laboratorní testy. Byly to právě přípravky, o kterých se píše na dané stránce? Snažil se někdo vyrobit voskovou mast na popáleniny a trochu jí káplo na stránku? Pokud se nám to podaří zjistit, opravdu to změní naše chápání toho, jak praktické tyto knihy byly.

Pracujete ve svém výzkumu se studenty?

Ano, některé jsem zapojil do výzkumu. Posledních několik let pracuji na databázi, kde se snažím dohledat texty, které byly přeloženy z jednoho jazyka do druhého. Databáze slouží pro práci na projektu Komunikace ve středověku, který je výsledkem spolupráce mezi Karlovou univerzitou, Háskóli Íslands a Středoevropskou univerzitou ve Vídni. Mé milé kolegyně, doktorka Marie Novotná a profesorka Lucie Doležalová, mě požádaly, abych na této databázi pracoval. A protože informací, které je třeba do ní vložit, je opravdu hodně, měl jsem řadu pomocníků z řad studentstva, s nimiž se mi pracovalo opravdu dobře.

Inspirují vás studující při práci, například novými otázkami nebo odlišnými úhly pohledu?

Rozhodně. Někdy je nejlepší nápad na výzkum, který dostanu, v podstatě žádostí studenta, abych něco lépe vysvětlil. A pak je z toho výzkum. Myslím si, že výuka obecně dokáže prospět, protože něčemu skutečně nerozumíte, dokud to nedokážete vysvětlit někomu jinému.

Moje úplně poslední – pravděpodobně ne tak profesionální – otázka. Máte nějakou zajímavou historku spojenou s podobností vašeho jména a se slavným spisovatelem Arthurem Conanem Doylem?

Ve stejný den, kdy jsem nastoupil na doktorát v Cambridgi, na fakultu nastoupila dívka jménem Moriarty. To se opravdu stalo! Dělalí jsme si legraci, že bychom asi měli být nepřátelé, ale víc jsem se s ní neviděl, protože jsme trávili čas na různých odděleních.

Alena Ivanova, překlad z anglického originálu